

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת כי תשא, תשס"ח
מספר 744מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

"והנה קרן עור פניו" - מדוע רק עכשיו?

אחת מתופעות הלוואי המרשימות בחווייה הנבואית של משה בהר סיני מתרחשת כאשר הוא יורד מן ההר ובידיו הלוחות השניים. וכך מתואר בפרשתנו: "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו, וייראו מגשת אליו" (לד:ל).¹

הדעת נותנת שהקורא יבין שהתופעה המסתורית הזאת מקושרת באופן כלשהו בחווייה הבלתי רגילה שהייתה למשה בהר. רעיון זה מודגש בטקסט על ידי החזרות על המילים "בְּדַבְרוֹ אֲתוֹ" (לד:כט, לד, לה), כאילו התופעה של קרני הוד היא תוצאה של השיחות הרבות בין אלוקים למשה. מכאן עדות לקרבה אינטימית מאוד בין משה לאלוקים, כמו שמרומז בפסוק "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו" (לג:יא).

המלבי"ם מבהיר "שמזיו השכינה ואורה נאצל להאיר פניו כמו שנאמר 'נסה עלינו אור פניך ה'" (תה' ד:ז). ברור שהתופעה הזאת לא הייתה אלא תסמין של הטרנספורמציה הרוחנית שבלי ספק עברה על משה בבחינת 'חכמת ה' תאיר פניו' (קה' ח:יא), אחרי שהיה שם בצום ארבעים יום וארבעים לילה. אברבנאל מסביר "שישב שם עם ה' בדביקות נמרץ שהתמיד בו כל אותו הזמן הרב. והאור היה נוצץ ומזהיר כל כך, עד שמשה היה נאלץ ליתן על פניו מסווה" (לד:לג). כנראה גם כמה מחז"ל הסכימו שההסבר הזה די בו לענות על השאלה מהיכן נטל משה את קרני ההוד, והשיבו: "בשעה שהקב"ה היה מלמדו תורה, מניצוצות שיצאו מפי השכינה נטל קרני ההוד" (תנחומא [ורשא] פרשת 'כי תשא' סימן לז).

מכאן מעניין לראות שרש"י שמעלה את אותה שאלה – מהיכן זכה משה לקרני הוד, אך בוחר בתשובה אחרת: "רבותינו אמרו מן המערה (נקרת הצור) שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר: 'ושכותי כפי' (לג:כב)".² מה ראה רש"י בגישות האחרות המצויות במדרש שהביא אותו לבחור בתשובה אחרת?

נראה לי שיש קושי בהסבר הראשון: אם דבקות בשכינה מתוך לימוד התורה די בה כדי ליצור את התופעה של 'קרני הוד', מדוע לא זכה לזה משה כשירד מן ההר ובידיו הלוחות הראשונים, אף שהתנאים היו דומים לכאורה לאלה של מתן הלוחות השניים? ואם תאמר שגם אז נראו 'קרני הוד' על משה, אלא שהתורה לא ראתה לספר לנו – אין זו טענה סבירה, משום שכאשר משה ירד מן ההר אחרי שבירת הלוחות הראשונים ומעשה העגל, יש תיאור מפורט על יחס העם אליו אחרי שנטה אוהלו מחוץ למחנה, ככתוב שם: "יקומו כל העם... והביטו אחרי משה עד באו האהֶלָה... וראה כל העם... ודבר ה' אל משה פנים אל פנים"

¹ רש"י מפרש "קרן" לשון קרניים, שהאור בולט ומבהיק כמין קרן, אבל רוב המפרשים פירשו "קרני אור" מלשון "קרניא". הרשב"ם אומר: "המדמהו לקרני ראם קרניו אינו אלא שוטה".

² המדרש מצא חיזוק לפירוש זה מפסוק מוצלח בחבקוק (ג:ד): "ונגה כאור תהיה קרנים מידו לו ושם חביון עֲזָה".

(לג:ז-יא). אין כל אזכור שהעם הבחין באיזה שהוא שינוי בלתי רגיל בפניו של משה, ומכאן משמע שהתופעה של 'קרני הוד' לא קרתה בפעם הראשונה. לכן חיפש רש"י גורם שהיה רק בעת קבלת הלוחות השניים, דהיינו התגלות ה' אל משה בנקרת הצור.

ברם, אולי אפשר להמשיך את הרעיון שבגישה זו ולומר שאת 'קרני ההוד' באותה התגלות לא יצר הפרט שה' נתן את ידו על פניו של משה, אלא עצם התוכן המיוחד של אותה התגלות. עד עכשיו נגלה למשה רצון ה', כלומר חוקיו ומשפטיו ותכניותיו, ואילו עכשיו נגלתה לו הבנה ללא תקדים של עצם ה"אופי" של הקב"ה. כלומר, לא זו בלבד שה' "אוהב צדקה ומשפט", ו"צדק ומשפט מכוון פסאוו", ו"צדק ומשפט ביעקב אתה עשית", אלא שאלה התכונות המוסריות המוכרות לנו, והן מאפיינות כביכול את עצם האלוקות (כמובן בצורה הראויה לו), וכל זה משתמע מדברי אלוקים המכריז על עצמו: "ה' ה' א-ל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד" (לד:ו) הידועים כ-י"ג מידות של רחמים, דהיינו ערכים מוסריים.³

האמת היא שהמוסריות של ה' היא התכונה החיובית הבלעדית שהתורה מגלה לנו על ה"אופי" של הקב"ה. כל התארים האחרים ניתנים להתפרש או כתארים של מעשים או ככאלה שאינם שופכים שום אור על עצם ה"אופי" של ה'. עד להתגלות הזאת ידענו רק שאלוקים דורש מאתנו התנהגות מוסרית, עכשיו מתברר שערכי המוסר הם חלק בלתי נפרד מעצם מהותו.

עתה נפנה לרקע של התגלות המיוחדת הזאת וההכנות שנעשו לקראתה. הכול התחיל בבקשה הנועזת של משה מה': "הראני נא את כבודך" (לג:יח). תשובת ה' מורכבת מחלק שלילי ומחלק חיובי. השלילי: "לא תוכל לראת את פני" (כ), והחיובי: "אני אעביר כל טובי על פניך". 'כל טובי' של ה' הוא הבריאה כולה שה' ברא על ידי מידת טובו (המלבי"ם), אבל לפי הקונטקסט "כל טובי" הוא הטוב המוסרי של ה'. עוד מרומז שנקודת הקשר בין אלוקים למשה היא הפנים: "ויעבר ה' על פניו ויקרא" (לד:ו), ואף שהאמירה של ה': "ופני לא יראו" (לג:כג) קויימה, הרי ההתגלות נמשכה בדרגה של 'פנים אל פנים'. מכל ההכנות האלה – העמדת משה בנקרת הצור, ודברי ה': "ושפתי כפי עליך", עולה שמדובר ב"אור" מיוחד, חזק ומסנוור, והכוונה הייתה להגן על משה מקרניו. אכן משה לא ראה את "פני השם", אבל נראה שלרגע קט היה חשוף ל"אור" פני ה' שבמהותו היה לא יותר מהחזרה של "כל טובי" – הערך הטוב המוסרי של ה'. והרושם היה שקרן עור פני משה.⁴

מכאן עולה שהתופעה העל-טבעית של 'קרני ההוד' התרחשה לא רק בשל סיבה על-טבעית (אור ה'), אלא משום שבמקרה הספציפי הזה מדובר בתוכן ערכי-מוסרי. בשעה שאור ה' עבר על פני משה, נשמעה ההכרזה של י"ג מידות של רחמים מפי ה', ורק משום כך נראתה התופעה המרשימה על פני משה. החוויה הרוחנית-אתית שמשעה חווה המריצה ועוררה תחושות מוסריות טבעיות שהיו מושרשות בתוכו כחלק מצלם האלוקים שבו. והתולדה החיצונית הגלויה של ההתעוררות הפנימית הזו הייתה 'קרני ההוד' שהופיעו על פניו. יוצא מדברינו שהתשובה הסופית לשאלת חז"ל "מנין זכה משה לקרני ההוד" היא: בזכות ייחודה של התגלות ה' אליו - פנים אל פנים.

ד"ר שמעון אליעזר (שוברט) ספירו
המרכז ללימודי יסוד ביהדות

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
כתובתנו באינטרנט: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/>

³ וכדברי המהר"ל: "על ידי דברים טובים כצדקה ולעשות משפט שעל ידם הדמות והתיחס אל ה' יתברך במה שהם מידותיו שהוא חסד משפט וצדקה. והתייחסות זה הוא הדבוק בו יתברך כי ראוי התדמות בלי ספק להביא החיבור... כי הוא יתברך עצם היושר" (תפארת ישראל פרק ט').

⁴ עיינו הנצי"ב (העמק דבר) על שמות לד:כט. לפי שיטתו ה"איתו" של ב"דברו איתו" מוכיח שה' ומשה עסקו בתורה שבעל פה שהיא כרוכה בפלפול ודו-שיח, וכיון שאז "שניהם דברו יחדיו", הביאה ההשתתפות של משה בעומק חכמת דבר ה' לקרני עור פניו, בבחינת "חכמת אדם תאיר פניו".